

Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Sosyal Politika Uygulamaları: Balıkesir Büyükşehir ve Çanakkale Belediyesi Örneği

Bünyamin Bacak & Şaziye Ceren Uzunay***

Özet: Son yıllarda çözülmesi gereken bir sorun olan ve önemli ölçüde artan yoksullukla mücadelede hem merkezi idareye hem de yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Yaşanan bu süreçte etkin ve sürdürülebilir bir mücadele için merkezi idarenin yerel yönetimlerle birlikte adım atması gerekmektedir. Yerel yönetimler halka yakın ve ihtiyaçların tespitinde merkezi idareden daha avantajlı konumdadır. Sağlık, eğitim, sosyal faaliyet, istihdam kursları, aşevleri, sosyal yardımlar gibi yoksulluğun önlenmesine yönelik uygulamalarda bulunan yerel yönetim birimlerinin etkinlik ve başarısının artması merkezi idareyle olan işbirliği ile yakından ilgilidir. Küreselleşmeyle birlikte yerelleşmenin önemi artsa da yoksulluk gibi bir sorunun çözüme kavuşmasında merkezi idareyle iş birliği içinde olmak yoksullukla mücadelede önemli bir adımı oluşturmaktadır. Bu çalışmada, yerel yönetimlerin yoksullara yönelik sosyal politika faaliyetlerinin Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Çanakkale Belediyesi’ndeki uygulamaları incelenerek, genel bir değerlendirme yapılmış, yoksul kesimin her iki belediyede de nasıl hizmet aldıkları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Politika, Yoksulluk ve Yerel Yönetimler*

Social Policy Implementations of Local Governments in Combating Poverty in Turkey: The Case of Balıkesir and Canakkale Municipalities

Abstract: Central and local governments have significant roles in combating poverty which is an important problem in recent years. In this process both the central administration and local government need to act together for an effective problem solving mechanism. Local governments have advantage with regard to proximity to local community and identifying needs compared to central governments. Local governments have several social policy implementations for the elimination of poverty such as training, social activities, employment courses, soup kitchens, social assistance. etc; yet their increased success and effectiveness require collaboration with the central government. Although globalization increased importance of localization, elimination of poverty requires cooperation with the central government which is a significant phase. This study aims to examine social policy implementations of Balıkesir and Canakkale Municipalities on poverty in a comparative perspective to identify the service delivery for the poor.

Keywords: Social Policy, Poverty and Local Government

* Prof. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü. **İrtibat Yazarı:** crnzny@gmail.com

GİRİŞ

Yoksulluk geçmişten bugüne kadar varlığını sürdürmüş ve varolduğu her toplumda birçok sıkıntılara neden olmuş bir toplumsal sorundur. Yoksulluğun toplumsal bir sorun olarak kabul görmediği dönemlerde yoksulluk, bireylerin kendi hatalarından kaynaklanan, sadece kendisinin sorumlu olduğu bir durum olarak kabul görmekteydi. Bu dönemlerde yapılan yardımlar daha çok kişilerin vicdanına kalmış gönüllük esasına dayalı olarak yürütülmekteydi. Yoksulluğun bireysel olmaktan çok toplumsal bir sorun olduğunun bilincine varılmasıyla birlikte gönüllülük esasına dayalı olarak dernek, vakıf gibi kişilerin ve grupların yanı sıra devletin de konuya dahil olmasının önemi anlaşılmıştır. Bu değişimle birlikte sosyal politika anlayışında yerellik oluşmaya başlamıştır.

Sosyal politika, toplumda meydana gelen farklı sosyal sorunlara çözümler üreterek, sosyal refahı korumayı amaç edinen uygulamaların tamamı olarak görülmektedir. Sosyal politika kapsam olarak sağlık, sosyal hizmet, eğitim, sosyal yardım, istihdam, alanındaki kamu hizmetlerini ve yoksul, engelli, kadın, çocuk, genç ve diğer dezavantajlı olan kesimin haklarının korunması ve bu hakların desteklenmesi konularıyla ilgilenir.

Türkiye’de uygulanan sosyal politikaların hayata geçirilmesinde genel yetkinin merkezi idarede olmasına karşın; kentlerde hayatını idame ettiren halka yönelik sosyal politika uygulamalarının geliştirilmesinde yerel yönetim birimleri, özellikle de belediyeler önemli bir rol üstlenmektedirler. Belediyelere bu kapsamda sosyal politika alanında önemli görevler düşmesinin birincil kaynağı olarak kentleşmelerdeki hızla birlikte kentlerin önem kazanan gözde yerleşim yerleri olması gösterilebilir.

Bu çalışmada amaçlanan, Türkiye’de yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin önemli bir ayağı olan belediyelerin rolünü tartışmaktır. Literatürde belediyeciliğin yoksulluğu önleyebileceği ya da önlemesi gerektiği gibi tartışmalar olmakla birlikte, bu çalışmada yoksulluğu önlemede belediyelerin görevi ve belediyelerin sosyal politika anlayışındaki yoksulluğu yapılan politikalarla incelenmesidir.

Çalışmada ilk olarak, sosyal politika ve yoksulluk olgularının kavramsal çerçevesi çizilerek, Türkiye’de yoksulluğun genel görünümü hakkında bilgi verilmekte, daha sonra ise yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin sosyal politika anlayışlarından bahsedilerek Balıkesir Büyükşehir ve Çanakkale Belediyesinin yoksullara yönelik uyguladıkları sosyal politikalara değinilmiştir.

Kavramsal Olarak Sosyal Politika

Sosyal politika kavram ve uygulama olarak, toplumların sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel değişimlerine paralel biçimde farklılaşan bir gelişim göstermiştir. Sosyal politikaları oluşturan kurumlarda modern devlete geçişle birlikte değişimler de gözlenmiştir. Modern devlet ekonomik ve sosyal sorunların çözümünde ve toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında önemli işlevler üstlenmiştir. Kamu yararı gözeterek ekonomik ve sosyal politikalar oluşturmak ve toplumun temel ihtiyaçlarını gözeterek mal ve hizmetler üretmek sosyal devletin temel işlevlerinden biri olarak görülmüştür.

Sosyal politikanın bilim dalı olarak ortaya çıkmasında sanayi devrimi etkili olmuştur. Buhar gücünün sanayide kullanılması ile birlikte insan gücünün yerine makine gücünün etkili olarak kullanılması sonucunu doğurmuştur. Sanayi devrimi ile birlikte üretim ilişkilerinin yapısı şekil değiştirmiştir. Modern anlamda işçi sınıfının ortaya çıkmasında etkili olan bu süreç, işçi ve işveren arasındaki ilişkilerin sosyal politika boyutunda ele alınması ihtiyacını doğurmuştur (Talas 1983:1). Emek ve sermaye arasındaki çelişki ve eşitsizliğin su yüzüne çıkması ile taraflar arasındaki uyumsuzluk hiçbir kanun ve siyasal hakla korunmayan işçilerin sömürüsüne dönüşmüştür (Koray 2008:33).

Dar anlamda sosyal politika ise işçi ve işveren sınıfı arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, işçilerin işverene karşı kötü çalışma koşullarından korunmasını öngören kamusal kararları ve uygulamaları içeren bir bilim dalını oluşturmaktadır (Altan 2006:9). Bu bağlamda sosyal politika işçiyi korumaya yönelik ve uyumsuzlukları en alt seviyeye indirmeye çalışan politikaları içermektedir. Toplumun uyum ve refah içinde olması, mevcut olan düzenin devam etmesi, çalışma yaşamıyla ilgili iş sağlığı, iş güvenliği, çalışma süreleri, ücretler gibi sorunların refaha kavuşturulması dar anlamda sosyal politikanın başlıca konuları arasındadır (Ören 2001:28).

Geniş anlamda sosyal politika ise sadece çalışma hayatında değil, çalışma hayatı ile doğrudan ilişkili olmayan konularda ve durumlarda da bireylerin karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri uyumsuzlukları ve olumsuzlukları içermektedir. Diğer bir deyişle zamanla temel hak ve özgürlüklerin toplumun tüm kesimlerine yaymak üzere kapsam genişlemiştir. Günümüzde ise sosyal politika sosyo-ekonomik temel hak ve özgürlüklere dayanan ve herkes tarafından hayata geçirilmesi zorunlu bir politika halini oluşturmaktadır. Toplumun huzuru ve sosyal barışın sağlanması için farklı gruplar arasında oluşabilecek sosyo-ekonomik eşitsizlik ve adaletsizlikleri en aza indirmeye yönelik önlemlerden oluşmaktadır. Yoksulluğun asgari bir düzeye indirilmesi, herkes için hak, adalet, eğitim ve sağlık hakkı, gelir dağılımı adaletsizliğinin giderilmesi, işsizliğin önlenmesi gibi hedefler sosyal politikanın asıl temelini oluşturmuştur (Koray 2008:35).

Sosyal politika kavram olarak üzerinde uzlaşa sağlanmış net bir kavram olarak nitelendirilememektedir. Sosyal politika kavramının net bir kavram olarak açıklanamaması bu kavramın tanımlanmasını ve sınırlarının belirlenmesini güçleştirmektedir. Kavramın tanımının güç olması, zaman içerisinde çeşitli algılayışların ortaya çıkmasına ve uygulamalarının farklılaşmasına neden olmuştur (Özaydın 2008:73-91).

Günümüzde nüfus artışı ile değişen ihtiyaçlara paralel olarak sosyal politikanın kapsamı ve konularında da farklılıklar yaşanmaktadır. Toplumsal yaşamı ve bütünlüğü olumsuz etkileyen her türlü unsur sosyal politikanın temel yapısına girmeye başlamıştır. Gelişmiş ülkelerde özellikle sosyal politikaların alan ve kapsamının çok geniş yapıda olduğu görülmektedir. Örneğin; ayrımcılık, sosyal dışlanma, dezavantajlı gruplar (çocuklar, gençler, yaşlılar, göçmenler, engelliler) ve diğer gruplara yönelik olarak politikalar hız kazanmıştır (Alper, Tokol 2014:6).

Sosyal politikanın uygulamalarının ve kapsamının gelişmesi ile geçmişte karşılıklı yardım ilkesi ile aile, dini kurumlar, hayır kurumları tarafından giderilmekte olan sosyal problemler, başta devlet olmak üzere günümüzde kamu yönetim birimleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından karşılanmaktadır. Devletin yaptırım gücü olmasından dolayı önemli bir rolü vardır. Ancak devlet tarım toplumunda sınıflar arası dengesizliklerinin giderilmesi için kaynak fonksiyonunu çoğu zaman yerine getirememekte, kamu yönetiminin en önemli birimi olan yerel yönetimler gelirin yeniden dağıtımı, sağlık, eğitim, konut vb. temel sosyal politikaların yerel düzeyde yapılması rolünü üstlenmektedir (Ersöz 2011: 55-56).

Türkiye’de Yoksulluk

Yoksulluk; “gelir sahibi ve yeterli kaynaklara erişemez durumundayken, insan yaşamının idame ettirebilmesi için gerekli olan barınma, yiyecek, giyecek, sağlık ve güvenlik hizmetleri gibi ihtiyaçlardan eksik kalma” durumudur. Ayrıca yoksulluk sosyal, kültürel ve psikolojik alanlardan da yoksun olmayı ifade etmektedir (Oktik 2008:25).

Genel anlamda yoksulluk içinde birden fazla anlam ve kavramı barındırır da, farklı bakış açılarına ve toplumun yapısına göre türlere ayrılmaktadır. Toplumdan topluma değişen yoksulluk türleri farklı kavramlarla ilişki kurarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde yoksulluk ve bu türlere göre tanımlar mevcuttur. Yoksulluk genel anlamda ikiye ayrılmaktadır: mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk. Mutlak yoksulluk, bireyin yaşamını asgari düzeyde sürdürebilmesine, biyolojik olarak kendisini yeniden üretebilmesi için gerekli olan kaloriyi alması ve beslenebilmesine dayalı olarak tanımlanmaktadır (Kuyurtar 2003:110-122). Göreceli yoksulluk ise, gıda dışında, sağlık, eğitim, giyim, barınma vb. ihtiyaçları karşılayacak gelirden yoksun olma durumudur (Şenses 2002:91). Mutlak yoksullukla göreceli yoksulluk karşılaştırıldığında ise mutlak yoksullukta halkın temel olan ihtiyaçlarının karşılanamadığı görülürken göreceli yoksullukta ise bireylerin toplumsal anlamda refaktan yararlanamamaları ölçüt olarak alınmaktadır (Önen 2010:65-66). Tablo 1.1’de TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) 2015 yoksulluk çalışmasında Cari Satın Alma Gücü Paritesi(SGP)cinsinden yoksulluk sınırlarına göre fert yoksulluk oranları hesaplanmıştır.

Tablo 1. *Türkiye’de Cari Satın Alma Gücü Paritesi Cinsinden Yoksulluk Sınırlarına Göre Fert Yoksulluk Oranları (2007- 2015)*

Yoksulluk Sınırları	Fert Yoksulluk Oranı (%)								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kişi başı günlük 2,15 doların altı	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06	0,06	0,03	0,06
Kişi başı günlük 4,3 doların altı	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62	1,58

Kaynak: TÜİK, Yoksulluk Çalışması 2015.

Kişi başı günlük harcama ve cari satın alma gücü paritesine göre 2,15 doların altında kalan fert oranı 2015 yılında %0,06 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Yoksulluk sınırı, cari satın alma gücü paritesine göre 4,3 dolar olarak alındığında ise, 2014 yılında %1,62 olan yoksulluk oranı, 2015 yılında %1,58 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Yoksulluk ve açlık sınırında yaşayan insanların 21. yüzyılda sayısı giderek artmaktadır. Dünyada her beş kişiden biri çeşitli nedenlerle yoksulluk çekmektedir. Birçok ülkede yoksulluğun nedeni benzerlik gösterirken farklı bölgelerde de yaşayan insanların karşılaştıkları çeşitli sorunlar yoksulluğun nedenini başka bir boyuta çekmektedir (Coşkun 2007: 57). Bu nedenle ülkelerde yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle sosyal yapı ve kamu yardımlarının önemi giderek artmaya başlamaktadır.

Yerel yönetimler, yoksul kesime eşitlik ilkesi doğrultusunda gıda, yakacak, giyim, sağlık, eğitim vb. yardımları da yapmaktadır. Diğer yandan da dar gelirlilere meslek edindirme kursları, istihdam edilebilmeleri için eğitimler ve iş imkanları sağlanabilmektedir. Yoksullara yapılan hizmetlerin genel olarak planlaması ve bu konuyla ilgili farklı hizmetlerin uygulanabilmesi için yoksullukla mücadele programlarının yapılması da yerel yönetimlerin yoksulluğu önlemeye yönelik faaliyetleri arasında yer almaktadır. Yoksullukla mücadele kapsamında yapılan hizmetler için yerel yönetimler ayrıca Avrupa Birliği Projelerinden ve Yerel Gündem 21 projelerinden de yararlanmaktadır (Genç 2009:60-67).

Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika İle İlişkisi

Gelişmiş ülkelerde ve az gelişmiş ülkelerde yoksulluk somut bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksullukla mücadele kapsamında gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere karşı daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu başarı ise gelişmiş ülkelerin sosyal devlet anlayışını az gelişmiş ülkelere oranla daha fazla benimseyebilmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde sosyal devlet anlayışının benimsenmesi sonucunda sosyal politika araçları etkin bir biçimde kullanılmakta ve bu sayede yoksul aile fertlerine, sosyal açıdan kabul edilebilir, asgari düzeyde bir yaşam standardı yakalama fırsatı verilmektedir (Kirazaldı 2011:54).

Toplumların gelişmişlik düzeyinin artmasında, insana verilen değerler etkin olmuştur. Bireyler, toplumdaki sorunlarla ne kadar mücadele etmişse o kadar sosyal patlamalar da aktif olmuştur. Bu sosyal patlamaları etkin bir şekilde yönetebilmek için, bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmasında bilinçli bir oluşuma gidilmelidir. Halka yakınlık, hizmette yerel bilinç etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Çevikbaş 2010:26).

Günümüzde sosyal ve ekonomik şartların değişimiyle birlikte ortaya çıkan sosyal problemler sonucu sosyal politikanın amaçları ve içeriği de değişime uğramıştır. Bu değişim modern sosyal siyaset ve günümüzde birçok sosyal alanın, sosyal grup sorunlarının tespitinde ve çözümünde etkin rol oynamaktadır. İşsizler, yaşlılar, özürlüler, kadınlar vb. sosyal grupların temel haklarını ve menfaatlerini korumak ve ileri götürmek sosyal siyasetin ana hedefi haline gelmiştir (Seyyar 2008:513).

Sosyal ve ekonomik şartların değişimi ve gelişimi, yaşanan yerelleşme hareketleri, ülke politikalarını yerel yönetimler üzerinde etkin kılmaya yönelterek sosyal politikanın daha geniş bir anlam kazanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda sosyal politika gelişmiş ülkelerde yalnızca merkezi hkmetin etkin olduğu bir politika olmaktan çıkararak yerel yönetimlerin de uygulamalarda söz sahibi olduğu bir hale gelmiştir. Sosyal belediyeciliğin görevleri dört grupta incelenebilir:

Sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon: Sosyalleşme, “*İnsanların, yesi oldukları toplumun sosyal ahlak esaslarını benimsemeleri süreci.*” olarak tanımlanabilir (Seyyar 2008:534). Toplumun ngrdğ sosyalleşmenin belli bir standardının altında kalan bireyler, toplumda birçok sorunla karşılaşabilmekte ve bu durum bireylerin toplumdan dışlanmalarına kadar devam edebilmektedir. Bu kapsamda belediyeler, sosyal ve eğitim programları sayesinde bireye toplumsal standartlara uygun tutum ve kurallar aşılamada sosyal kontrol mekanizması çerçevesinde işlev görebileceklerdir (Akdoğan 1991:35).

Yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme: Toplumun ihtiyaçlarına ve isteklerine yönelik danışmanlık hizmeti verme, halkı belli başlı olaylarda yönlendirme ve problemlerini nasıl ve hangi açıdan zebilecekleri hususunda yardımcı olma işlevleri belediyelerce yürütülebilmektedir (Akdoğan 1991:36).

Yardıma etme, gözetme: Belediyeler yetki sınırları dahilinde yardıma muhtaç bireylere ulaşabilmekte ve bu kişilerin bilgilerinin oluşturulduğu veri tabanından yararlanarak onların sosyo-ekonomik durumunu inceleyip ihtiyaç sahiplerine gıda, kömür, tekerlekli sandalye, kırtasiye vb. yardımlarda bulunabilmektedir. (Akdoğan 1991:36).

Yatırım: Belediyeler bireylerin geçim sıkıntısını gidermesine yardımcı olmak amacı kapsamında tanzim satış mağazaları, aşevleri, ekmek fabrikaları, mahalle kütüphaneleri vb. alanlara yatırım yapabilmektedirler (Akdoğan 1991:36).

Ülkemizde sosyal yardım ve hizmet programları ve uygulamaları 1930 sonrasında merkezi yönetimden çok özellikle belediyelerce yürütülmekteydi. Belediyeler Kanunu ve Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’yla yoksullar için barınma yerleri teminini sağlamak, muhtaçlar için yardım sandıkları kurmak, yoksul hastaları tedavilerini sağlamak ve işsizlere iş imkânları oluşturmak gibi görevler belediyelerce organize edilmekteydi (Kobak 2006:69-70).

Günümüzde, 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinde belediyeler ile ilgili görevler düzenlenmiştir. 14. maddede yer alan bireylere yönelik hizmetlerin uygulanmasında öncelik sırası belediyelerin mali durumu ve hizmetlerin önceliği dikkate alınarak yapılacağı, hizmetlerin sunumunda ise zrl, yaşlı, düşkün ve dar gelirli olanların durumlarına uygun yöntemler uygulanacağı ayrıca hizmetlerin bireylere en yakın yerlerde ve en elverişli koşullarda sunulacağı belirtilmiştir. Belirtilen kanunda geçen görevlerden kadın ve çocuklar için koruma evleri açmak vb. görevler sadece nüfusunu

50.000'i geçen belediyelere ve büyükşehir belediyelerine verilmiştir. İlgili kanunun 60. Maddesinde ise “dar gelirlili, yoksul, muhtaç ve kimsesizlerle, özürllülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar” belediyenin bütçesinden yapılacak giderler arasında gösterilmiştir. Yoksul bireylere yönelik olarak belediyeler, yakacak yardımında bulunmak, aşevleri açmak, ihtiyaç sahiplerine ekmek ve sıcak yemek, erzak, giyim ve ev eşyası dağıtmak, öğrencilere ise kırtasiye yardımı yapmak, nakdi yardım yapmak vb. sosyal hizmet ve yardım uygulamalarını yürütmektedirler (Kirazaldı 2011 :60).

Balıkesir Büyükşehir ve Çanakkale Belediyesi'nin Yoksullara Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin Yoksullara Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi kapsamında dezavantajlı gruplara yönelik uygulanan sosyal politikalar, ihtiyaç durumunda olan bireylere ve yere göre değişmektedir. Merkez ilçe olan Karesi Belediyesi ve Altreyül Belediyesi, büyükşehir kapsamında olduğundan dolayı daha etkin faaliyet göstermektedir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi sosyal politika faaliyetlerini Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı kapsamında ve bağlı birimler koordinasyonunda gerçekleştirmektedir.

Müsbet ve Manevi İlimler Vakfı Aşevi: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığına bağlı olarak 19 Ekim 2015'te yeni yerinde faaliyete giren aşevi; mutfağı, kileri, buzhanesi ve kesim alanları ile ihtiyaç sahibi vatandaşların evlerine sıcak yemek hizmeti sunmakla birlikte yaklaşık 1200 kişinin günlük yemek ihtiyacını karşılamaktadır. Kültür Sosyal İşler Müdür Vekili Bilge Ergelen, yapılan bağışlar doğrultusunda aşevinde kurban kesimlerinin de yapıldığını ve devamlı ihtiyaç sahiplerine yönelik hizmetin var olduğunu belirtmiştir. Vakıf Aşevi Müdürü Günay Cicibaş, vakfın 1988'de 9 kişilik bir heyetle kurulduğunu, 2015 yılında ise aşevi vakfi olarak hizmet vermeye başladığını belirtmiştir. Her gün 3 çeşit sıcak yemek ihtiyaç sahiplerine verilmektedir. Bunun dışında diyaliz hastalarına et ağırlıklı besinler temin edilmektedir. Aşevi, küçükbaş adaklarının yanı sıra, kuru bakliyat, pirinç, bulgur, yağ, şeker vb. gıda malzemelerini de aynı yardım olarak makbuz karşılığında kabul etmektedir (Uzunay 2016:74).

Gıda Kartı, Kömür Yardımı, Gaz Sobası Yardımı: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı ile Balıkesir Müsbet ve Manevi İlimler Vakfıyla işbirliği içinde, il genelinde yoksul ve muhtaç ailelere yapılan gıda kartı yardımları ile ilgili veriler ise;

Tablo 2. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi 2014-2016 Gıda Kartı Dağıtımı

Toplam Dağıtılan Gıda Kartı	
2014	10250
2015	19200
2016(güncelleniyor)	3000
Toplam	32450

Kaynak: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başk. 2014-2019 Stratejik Eylem Planı

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı il genelinde yoksul, muhtaç kişilere yönelik olarak yapılan kömür yardımları bilgileri ise;

Tablo 3. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi 2014-2016 Kömür Yardımı

Toplam Dağıtılan Kömür Yardımı	
2014-2015	193
2016	91
Toplam	284

Kaynak: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Baş. 2014-2019 Stratejik Eylem Planı

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, Sosyal Hizmetler tarafından ihtiyaç sahiplerine doğal gaz sobası dağıtım hizmeti ile ilgili veriler;

Tablo 3. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi 2014-2016 Doğalgaz Sobası Yardımı

Dağıtımını gerçekleştiren doğalgaz sobası sayısı	74
--	----

Kaynak: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Baş. 2014-2019 Stratejik Eylem Planı

ALGEM (Alteylül Gelişim Merkezi) Sosyal Market: ALGEM, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi merkez ilçesi olan Alteylül Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ne bağlı bir birim olarak 15.05.2015 tarihinde açılmıştır. ALGEM'de ihtiyaç sahipleri için çalışmalar yapılmakta bunun yanında meslek edindirme kursları da verilmektedir. ALGEM'e müracaat şartları olarak Alteylül ilçesi sınırları dahilinde ikamet etmek ve başvuru formunu doldurmak gerekmektedir. ALGEM inceleme ekibi olarak bir yıl içerisinde toplam 1199 aileye müracaat sahibi evde bulunana kadar gidilerek 4985 nüfusa ulaşılmıştır. ALGEM'in kurulduğu günden bugüne kadar 1199 başvuru olmuştur. İhtiyaç sahiplerinin 780'i sosyal marketten yararlanmak üzere Alkart(İhtiyaç sahiplerinin yararlandığı ücretsiz kart) almaya uygun görülmüş, 2392'u uygun görülmemiştir. ALGEM müdürü Dilaver Ayyıldız, Alkart'ı alan vatandaşların 450'yi aşkın üründen faydalanabildiklerini belirtmiştir (Uzunay 2016:76).

ALGEM 2. El Eşya Dağıtımı: ALGEM kapsamında ihtiyaç sahibi vatandaşlar için Alkart ile market alışverişi yanı sıra, gelen talepler doğrultusunda vatandaşlarca bağışlanan 2.el eşya yardımı hizmeti de verilmektedir. Eşya yardımı yapmak isteyen vatandaşlar belediye görevlileri yardımıyla

ihtiyaç sahiplerinin evlerine kadar ulaştırılmaktadır. Güncellenmiş olarak dağıtılan eşya sayıları; çekyat 102, beyaz eşya 42, komple ev eşyası 7, baza-yatak 49, koltuk takımı 37, diğer eşyalar 206.

Karesi Belediyesi Sosyal Doku: Balıkesir’de Karesi Belediyesi İmar ve Şehircilik ile Sağlık Müdürlükleri’nin işbirliği ve Kültür Sosyal İşler Müdürlüğü kapsamında hazırlanan Sosyal Doku Projesi ile; Karesi İlçesi’nde, belediye idaresi tarafından belirlenen 10 mahallede her daireye girilerek vatandaşların devletin güveninin yanında hissedip kendilerini buldukları şehre ait hissetmeleri için sosyal, kültürel, ekonomik, fiziksel vb. ihtiyaçlarının tespitinin yapılması ve karşılanması için yapılmaktadır. Karesi ilçesinin sosyo-ekonomik yapısını ve bu yapıyı destekleyen kültürel yapı hakkında verilere ihtiyaç duyulması sebebiyle sosyal yardıma muhtaç çocuk, genç, kadın, engelli, yaşlı, işsiz gibi dezavantajlı grupların birebir görüşme ile tespit edilmektedir.

Sosyal Doku Projesi ile ilgili olarak Karesi Belediye Başkan Yardımcısı Mürsel Sabancı bu proje sayesinde mahallede kimin neye ihtiyacı var ise belirlenmesi ve ihtiyaçların bu doğrultuda giderildiğini ifade etmiştir.

Diğer Yapılan Faaliyetler: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdür Vekili Bilge Ergelen, yoksul olarak belirlenen kişilere ya da yardım için başvuran bireylere yönelik sosyal inceleme yapıldığını belirtmiştir. Yapılan sosyal inceleme sonrasında ise sosyologlar tarafından durum değerlendirmesi yapıldıktan sonra yapılacak olan yardımlar belirlenmektedir. Yoksul vatandaşlar için yapılan bir diğer yardım ise, okul çağındaki çocukların okul ihtiyaçlarını karşılamak adına eğitim-öğretim yılı başlarken çeşitli kırtasiye ve kıyafet yardımlarının yapılmasıdır. İhtiyacı olan vatandaşlar için hem merkez ilçe belediyeleri hem de büyükşehir belediyesi tarafından gıda, para ve ihtiyaçlara göre yardımlar ve asker aile yardımı da yapılmaktadır.

Çanakkale Belediyesi’nin Yoksullara Uyguladığı Sosyal Politikalar

Çanakkale Belediyesi kapsamında dezavantajlı gruplara yönelik uygulanan sosyal politikalar ihtiyaç durumuna göre değişmektedir. Araştırma kapsamında merkez ilçe ve Kepez Beldesi’nde yapılan sosyal politikalar incelenmiştir. Çanakkale Belediyesi, sosyal politika faaliyetlerini Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı kapsamında ve bağlı birimler koordinasyonunda gerçekleştirmektedir.

Sosyal Market: Çanakkale sosyal market sorumlusu Saadet Başaran, yapılan görüşmede toplumsal dayanışma ve yardımlaşma projesi olan sosyal marketin Çanakkale Belediyesi’ne bağlı olarak 2006 yılından bu yana hizmet verdiğini belirtmektedir. Sosyal markette her türlü kıyafet, ayakkabı, kırtasiye ve okul malzemeleri, mobilya, dolap, mutfak eşyaları, oyuncak, çanta gibi kullanılabilir durumda olan eşyalar toplanıp, tekrar aynı yerden dağıtımı yapılmaktadır. İhtiyaç sahibi vatandaşlara kullanılabilirliği artırmak amacı ile gerekiyorsa eşyalara bakım onarım yapıldıktan sonra da dağıtılmaktadır. Sosyal markette hafta içi her gün bağışlar kabul edilmektedir. Haftanın belirli günlerinde ise büyük eşyalar toplanıp sahiplerine götürülmektedir. İhtiyaç sahibi kişilerin nüfus

bilgileri de işlenmektedir. İhtiyaç sahibi ihtiyacına göre sosyal marketten eşya almaktadır. Sosyal markette bulunan eşya alımları için belirli bir sınır oluşturulmuştur. Sosyal marketten 2015 yılında 41 kişi ev eşyasından, 700 kişi ise giyim eşyasından yararlanmıştır. Sosyal markete 155 kişi ev eşyası, 271 kişi ise giyim eşyası yardımıyla bulunmuştur.

Çanakkale Belediyesi merkez beldesi olan Kepez Belediyesi de sosyal market ile ihtiyaç sahibi vatandaşlara hizmet vermektedir. Sosyal market kapsamında gıda, para ve yakacak malzemeleri dışında her türlü yardım da yapılmaktadır. İhtiyaç sahibi vatandaşlar ev eşyaları ya da diğer yardımları sosyal marketten temin etmektedir. İhtiyaç sahipleri, giyim bölümünden yazın 25, kışın ise 15 parça alabilmektedir. Kepez sosyal markette kıyafetler için yıkama bölümü de mevcuttur.

Duş ve Çamaşır Merkezi: Çanakkale Belediyesi'nin sosyal faaliyetlerinden biri de duş ve çamaşır merkezidir. Başta öğrenciler olmak üzere gündelik yaşamlarında duş alma ve çamaşır yıkama imkanı olmayan vatandaşlara yönelik uygulanan bir hizmettir. İhtiyaç sahipleri evlerinde ya da kaldıkları yerlerde tespit edilip belirlenmektedir. Duş ve çamaşır merkezi 2014 yılından bu yana faaliyettedir. Duş ve çamaşır merkezi hafta içi hizmet vermektedir. Duş bölümlerinde kadın ve erkekler için ayrıca bölüm bulunmaktadır. İhtiyaç sahiplerinin yarım saatlik duş hakları mevcuttur. Duş için gerekli olan tüm malzemeler tek kullanım olarak mevcuttur. 2015 yılında 208 kişi çamaşır hizmetinde 21 kişi ise duş hizmetinden yararlanmıştır.

Halk Kart Uygulaması: Belediyesi Kültür Sosyal İşler Müdürlüğü tarafından uygulanan halk kart uygulaması, ihtiyaç sahiplerine verilen aylık market kartı ile gıda ve temizlik ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile hazırlanmış ücretsiz sunulan bir hizmettir. Halk kart ile ihtiyaç sahibi vatandaşlar, marketlerden ihtiyaca göre alışveriş yapabilmektedirler.

Kepkart Uygulaması: Çanakkale merkez beldesi olan Kepez Belediyesi tarafından sunulan bir hizmettir. Kepkart kapsamında komisyon kararı ile ihtiyacı olan kişilerin hesaplarına para yatırılmaktadır. İhtiyaç sahiplerine yatırılan bu paralar kapsamında yiyecek yardımı, yakacak (odun, kömür) yardımı gibi hizmetler kepkart uygulaması sayesinde yapılmaktadır.

Diğer Yapılan Faaliyetler: Çanakkale Belediyesi'nin ihtiyaç sahiplerine yönelik yaptığı diğer faaliyetlerden biri de öğrencilere yönelik öğrenim yardımlarını oluşturmaktadır. Program kapsamında ihtiyaç sahibi üniversite öğrencilerine yönelik öğrenim dönemi boyunca gerçekleştirilen nakdi yardımlar Eylül- Ekim aylarında başvuru yapabilmektedir. Yapılan öğrenim yardımı geri ödemesiz burs olarak sağlanmaktadır. 2015 yılında öğrenim yardımından 120 öğrenci faydalanmıştır. Üniversite öğrencilerine yönelik yapılan diğer faaliyet ise sıcak çorba dağıtımdır. Üniversite öğrenimi gören öğrencilere ikram hafta içi 08.00-10.00 saatleri arasında 3 kampüste de öğrencilere yapılmaktadır.

Kentteki ilköğretim ve ortaöğretim okulları kütüphanelerinin zenginleştirilmesi bakımından tüm okullara listelenen kitaplar hediye edilmektedir. 2015-2016 eğitim ve öğretim döneminde kent

merkezinde bulunan 10 ilkokula 65 kitaptan oluşan set, 8 ortaokula 65 set ve 14 liseye 65 kitaptan oluşan set okul kütüphanelerinin zenginleştirilmesi amacı ile hediye edilmiştir.

Kentte kendi ihtiyacını karşılayamayan vatandaşların yılın her günü evlerine sıcak yemek dağıtım hizmeti verilmektedir. İhtiyaç sahibi kişiler belediyeler ile irtibata geçmesi halinde bu hizmetten yararlanmaktadır. 2016 Ramazan ayında 500 kişiye sıcak yemek yardımı yapılmıştır. Yapılan bu hizmette belediye personeli ve 28 kent gönüllüsü faaliyet göstermiştir. 2016 yılında Ramazan döneminde 2100 adet ihtiyaç sahibi ailelere dağıtılmak üzere erzak paket alımı yapılmıştır.

Kepez Belediyesi kapsamında yapılan diğer faaliyetler asker ailesi yardımudur. Askerin ailesi bu hizmetten yararlanabilmektedir. Öğrenim gören öğrencilere ise başvurdukları takdirde komisyon kararı ile bir dönem toplu olarak 1600 tl hesaplarına para yatırılmaktadır. Afetlerden zarar gören vatandaşlara ise zarar görülen eşyalara denk olacak şekilde yardım yapılmaktadır. Bir kerelik yardım adı altında hasta vatandaşlara para yardımı yapılmaktadır. Yiyecek yardımı olarak aylık 75 tl para yardımı, kışın yakacak (odun, kömür) için aylık 200 tl para yardımı yapılmaktadır. İhtiyacı olan ailelere bebekleri için 6 ayı doldurduktan sonra her hafta 1 litrelik süt yardımı yapılmaktadır. İlkokul ve ortaokul çağındaki ihtiyacı olan çocuklar için kırtasiye yardımı yapılmaktadır.

SONUÇ

Yoksulluk, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler için geçmişten bugüne kadar varlığını sürdüren ve bütün toplumları yakından ilgilendiren bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde yoksulluk olgusu tüm dünyada varolan ve acilen çözümü bulunması gereken önemli bir sorun haline almıştır. Yoksullukta yaşanan bu sorun ülkemizde de pek farklı olmadığı gözlemlenmektedir.

Günümüzde küreselleşme süreci ile yaşanan kamu yönetimi sistemi önemli noktalarda değişime uğramış, yerelleşmeye duyulan ihtiyaç daha da artmıştır. Yaşanan bu değişim yerel yönetimlerin sosyal politika kapsamındaki uygulamalarına da yansımıştır. Yaşanan bu değişimle birlikte, yerel yönetimlerin sosyal politika uygulamalarındaki alanlar da genişlemiş ve bu bağlamda sosyal politika artık salt merkezi idarenin uyguladığı bir politika olmaktan çıkmıştır.

Araştırmamıza örnek teşkil eden Balıkesir Büyükşehir ve Çanakkale Belediyelerinde dezavantajlı gruplardan yoksul bireylere yönelik yapılan sosyal politika uygulamaları incelenmiştir. Her iki Belediye'nin de yoksul vatandaşlara sunduğu yardımların miktarları, özelliği ve başvuru koşullarına ve bireylerin ihtiyaçlarına göre değişebildiği gözlemlenmiştir. Örnek teşkil eden iki belediyenin de yoksul kesimlere yönelik yaptıkları sosyal politika uygulamaları benzerlik ya da farklılık göstermektedir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin yoksul bireylere yönelik yaptığı çalışmalar Çanakkale Belediyesi'nin yaptığı faaliyetlere göre benzerlik göstermektedir. Benzerliğin yanı sıra yapılan faaliyetlerin farklı yönleri de bulunmaktadır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin merkez ilçesi olan

Altıeylül Belediyesi tarafından Altıeylül Gelişim Merkezi (ALGEM) diğer belediyelere örnek olacak bir merkezdir. Altıeylül gelişim merkezi dezavantajlı grupların hemen hemen hepsine hizmet vermektedir. Sıcak yemek dağıtımı ve sosyal market faaliyetleri Çanakkale Belediyesi ile benzerlik göstermektedir.

Çanakkale Belediyesi yoksul vatandaşlara yönelik çalışmaları Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı çalışmalardan farklı olarak duş ve çamaşır merkezidir. İhtiyaç sahipleri bu merkezden yararlanabilmektedir. Halk kart uygulaması ile ihtiyaç sahipleri ihtiyaçları dahilinde alışveriş yapabilmektedir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin buna benzer bir uygulaması olan Alkart ile aynı şekilde ihtiyaç sahipleri kullanabilmektedir.

Sonuç olarak, yapılan görüşmeler, gözlemler ve çalışma sürecinde faydalanılan kaynaklar doğrultusunda ülkemizde yoksullara sosyal politikalar alanında yeni uygulamalar üretmek, bölgenin sosyo-ekonomik yapısının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Ülkemizde belediyelerde genel olarak yoksul kesime yapılan sosyal politika uygulamaları daha çok sosyal yardımlar olarak yapılmaktadır. Belediyeler kentsel katılım olarak kurumlarında da yoksullara yönelik çalışmalar yapmaktadır. Yerel yönetimler merkezi idareden yeterli miktarda destek alarak hizmet sundukları bölgelerde kendilerini daha fazla geliştirme imkanı bulabilmektedirler. Yoksullara yönelik yapılan sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler için daha çeşitli çözümler bulunmalı, yapılan projelerle yenilikçi ve örnek olunması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Yalçın. "Sosyal Belediyecilik", İstanbul Dergisi, Sayı: Mart, 1991, s.35.
- Alper, Yusuf ; Tokol, Aysen. *Sosyal politika*, 5. Basım, Dora Yayıncılık, Bursa 2014.
- Altan, Ömer Zühtü. *Sosyal Politika*, 4. Basım, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1477, Açıköğretim Yayın No: 790, Eskişehir 2006, s.9.
- Çevikbaş Rafet. "Sosyal Hizmetler Etkinliklerinde Belediyeler", *Yerel Siyaset Dergisi*, Sayı:36, 2010, 26.
- Ersöz, Halis Yunus. *Sosyal Politikada Yerelleşme*, 1. Basım, Altınoluk Yayın, İstanbul 2011, s. 55-56.
- Genç, Yusuf. "Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları", *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*, Cilt:5, Sayı:9, 2009, s. 60-67.
- Kuyurtar, Erol. " Mutlak Yoksulluğa İlişkin İki Etik Yaklaşım", *Deniz Feneri Yoksulluk Sempozyumu*, Cilt:1, 2003, s. 110-122.
- Kobak, Kadriye. Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Hizmet Programları, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Koray, Meryem. *Sosyal Politika*, 3. Basım, İmge Yayınevi, Ankara 2008.
- Oktik, Nurgün. "Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları", (der. Nurgün Oktik), *Yoksulluk Olgusuna Kavramsal Ve Kuramsal Yaklaşımlar*, (içinde) 2008, s.25.
- Ören, Kenan. *Sosyal Politika*, 1. Basım, Pelikan Yayıncılık, Ankara 2011.

- Önen,S.Mustafa.“ Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesi: Malatya Belediyesi Örneği”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:79, 2010, s. 65-66.
- Özaydın, M.Merve.”Küresel Etkilerle Şekillenen Sosyal Politika Anlayışı Ekseninde Sosyal Politikaların Geleceğini Tartışmak”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, 2008, s.73-91.
- Sertaç Kirazaldı, Yoksullukla Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü,Sakarya Ve Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, 2011,Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Seyyar, Ali. Sosyal Siyaset Terimleri Ansiklopedik Sözlük, 2. Basım, Sakarya Yayıncılık, Sakarya 2008.
- Şenses, Fikret. *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, 1. Basım, Dergah Yayınları, İstanbul 2002.
- Talas, Cahit. *Sosyal Ekonomi*, 6.basım, S Yayınları, Ankara 1983.
- Uzunay, Şaziye Ceren. Yerel Yönetimlerin Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları :Bir Alan Araştırması, Yüksek Lisans Tezi,2016, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- TÜİK, Yoksulluk Çalışması 2015, (<http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=21867>) (01.12.2017).
- Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı 2014-2019 Stratejik Eylem Planı